

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра військової психології та політології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник начальника Військового інституту
з навчальної роботи
полковник О.А. ПРОХОРОВ
"13" жовтня 2017 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПСИХОРЕАБІЛІТАЦІЯ І РЕАДАПТАЦІЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ
для здобувачів освітньо-наукового рівня
доктор філософії**

галузь знань **05 "Соціальні та поведінкові науки"**
спеціальність **053 "Психологія"**
освітній рівень **третій (освітньо-науковий)**
освітня програма **"Доктор філософії в галузі Психологія"**
вид дисципліни **вибіркова**

Форма навчання	денна / заочна
Навчальний рік	2017/2018
Період навчання	2 курс
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: **САФІН Олександр Джамільович** д.психол.н., професор, професор кафедри військової психології та політології військового гуманітарно-лінгвістичного факультету Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Пролонговано: на 20 18/2019 н.р. О.А. Прохоров 16.10.2018
(підпис) (ПІБ) (дата)
на 20 19/2020 н.р. О. Прохоров 28.10.2019
(підпис) (ПІБ) (дата)
на 20 ___/20___ н.р. () . 20___
(підпис) (ПІБ) (дата)
на 20 ___/20___ н.р. () . 20___
(підпис) (ПІБ) (дата)

Розробник(и): САФІН Олександр Джамільович д.психол.н., професор, професор кафедри військової психології та політології військового гуманітарно-лінгвістичного факультету Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАТВЕРДЖЕНО

Начальник кафедри військової психології та політології Військового інституту

підполковник

Н.М. МАСЬ

Протокол № 2 від 20.09.2017

Схвалено Методичною радою Військового інституту

Протокол № 8 від 23.10.2017

Голова Методичної ради Військового інституту

к.пед.н., доцент, полковник

О.А. ПРОХОРОВ

Погоджено з науково-методичною комісією факультету психології

Протокол № 5 від "30" серпня 2017 року

Голова науково-методичної комісії

(Корольов Д. К.)

Розробник(и): **САФІН Олександр Джамільович** д.психол.н., професор, професор кафедри військової психології та політології військового гуманітарно-лінгвістичного факультету Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Пролонговано на 20 18 / 20 19 н. р.
Протокол № 2 від "05" 09 20 18 р.

Начальник кафедри військової психології
та політології Військового інституту
ЛМ / Н.М. Мась /

Пролонговано на 20 19 / 20 20 н. р.
Протокол № 2 від "11" 09 20 19 р.

Начальник кафедри військової психології
та педагогіки Військового інституту
ЛМ / Н. Мась /

Пролонговано на 20 ___ / 20 ___ н. р.
Протокол № ___ від "___" ___ 20 ___ р.

Начальник кафедри _____
_____ Військового інституту
_____ / _____ /

Пролонговано Методичною радою
Військового інституту 20 18 / 20 19 н. р.

Протокол № 2 від "16" 10 20 18 р.

Голова Методичної ради Військового
інституту ЛМ / О.Н. Прохорів

Пролонговано Методичною радою
Військового інституту 20 19 / 20 20 н. р.

Протокол № 2 від "28" 10 20 19 р.

Голова Методичної ради Військового
інституту ЛМ / О.Н. Прохорів

Пролонговано Методичною радою
Військового інституту 20 ___ / 20 ___ н. р.

Протокол № ___ від "___" ___ 20 ___ р.

Голова Методичної ради Військового
інституту _____ / _____ /

Пролонговано науково-методичною комісією
факультету психології 20 18 / 20 19 н. р.

Протокол № 1 від "28" серпня 20 18 р.

Голова науково-методичної комісії ЛМ / Корольов Д.К.

Пролонговано науково-методичною комісією
факультету психології 20 19 / 20 20 н. р.

Протокол № 1 від "30" серпня 20 19 р.

Голова науково-методичної комісії ЛМ / Корольов Д.К.

Пролонговано науково-методичною комісією
факультету психології 20 ___ / 20 ___ н. р.

Протокол № ___ від "___" ___ 20 ___ р.

Голова науково-методичної комісії _____ / _____ /

1. Метою вивчення навчальної дисципліни є дати сучасні знання про феноменологію травматичних переживань суб'єкта, основні підходи до вивчення та діагностики ПТСР, основні напрямки роботи, організаційні форми й ефективні методи діяльності військового психолога з психореабілітації та реадaptaції учасників бойових дій.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни (за наявності):

з н а т и: сутність і симптоматику бойової психічної травми; сутність та методи експрес-оцінки бойового стресу; методи і принципи психореабілітації учасників бойових дій; сутність, критерії, симптомокомплекси і методи діагностики ПТСР; принципи, види, методи і техніки індивідуальної та групової психологічної допомоги військовослужбовцям з симптомами ПТСР; сутність і етапи соціально-психологічної реадaptaції учасників бойових дій;

в м і т и: реалізовувати на практиці методи експрес-оцінки бойового стресу; застосовувати принципи і методи психореабілітації учасників бойових дій; впроваджувати методи і техніки індивідуальної і групової психологічної допомоги військовослужбовцям з симптомами ПТСР; реалізовувати технології реабілітаційного тренінгу; застосовувати методи створення соціального середовища для успішної реадaptaції учасників бойових дій.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Дисципліна *«Психологічна реабілітація і реадaptaція учасників бойових дій»* належить до переліку вибіркових дисциплін аспіранта/ад'юнкта. Її зміст передбачає:

озброєння слухачів знаннями щодо сутності і симптоматики бойової психічної травми; методів експрес-оцінки бойового стресу; принципів і методів психореабілітації учасників бойових дій; сутність, психологічні механізми, принципи і види індивідуальної і групової психологічної допомоги їм; сутність і етапи їхньої соціально-психологічної реадaptaції;

розвиток вмінь застосування методів і технік індивідуальної і групової психологічної допомоги військовослужбовцям із симптомами ПТСР; методів створення соціального середовища для успішної реадaptaції учасників бойових дій.

4. Завдання (навчальні цілі) дисципліни полягає у формуванні складових *інтегральної компетентності*: здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності; *загальних і фахових компетентностей*: здатність до розуміння особистісного буття людини і суспільного контексту її життєдіяльності; здатність діяти на основі етичних міркувань; вміння опрацьовувати і критично оцінювати наукові психологічні джерела; вміння планувати та здійснювати психологічний супровід особистості в особливих умовах діяльності на основі результатів теоретичного/емпіричного дослідження.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1	аспірант/ад`юнкт повинен знати:			30%
1.1	сутність і симптоматику бойової психічної травми	лекція, самостійна робота	усні відповіді, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи, іспит	3%
1.2	сутність та методи експрес-оцінки бойового стресу	лекція, самостійна робота	усні відповіді, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи, іспит	3%
1.3	методи і принципи психологічної реабілітації учасників бойових дій	лекція, самостійна робота	усні відповіді, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи, іспит	3%
1.4	сутність, критерії та симптомокомплекси посттравматичного стресового розладу	лекція, самостійна робота	усні відповіді, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи, іспит	3%
1.5	методи діагностики посттравматичного стресового розладу	лекція, самостійна робота	усні відповіді, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи, іспит	4%
1.6	методи і техніки індивідуальної психологічної допомоги військовослужбовцям з симптомами посттравматичного стресового розладу	лекція, самостійна робота	усні відповіді, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи, іспит	4%
1.7	сутність, психологічні механізми, принципи і види групової психологічної допомоги ветеранам бойових дій	лекція, самостійна робота	усні відповіді, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи, іспит	5%

1.8	сутність і етапи соціально-психологічної реадaptaції учасників бойових дій	лекція, самостійна робота	усні відповіді, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи, іспит	5%
2	аспірант/ад`юнкт повинен вміти:			35%
2.1	реалізувати на практиці методи експрес-оцінки бойового стресу	лекція, самостійна робота	усні відповіді, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи, іспит	5%
2.2	застосовувати методи і принципи психологічної реабілітації учасників бойових дій	лекція, самостійна робота	усні відповіді, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи, іспит	5%
2.3	впроваджувати методи і техніки індивідуальної психологічної допомоги військовослужбовцям з симптомами посттравматичного стресового розладу	лекція, самостійна робота	усні відповіді, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи, іспит	6%
2.4	реалізувати технології реабілітаційного тренінгу	лекція, самостійна робота	усні відповіді, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи, іспит	6%
2.5	формулювати завдання і заходи «психологічного карантину»	лекція, самостійна робота	усні відповіді, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи, іспит	6%
2.6	застосовувати методи створення соціального середовища для успішної реадaptaції учасників бойових дій	лекція, самостійна робота	усні відповіді, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи, іспит	7%
3	комунікація			20%
3.1	здатність грамотно будувати комунікацію, виходячи з мети і ситуації спілкування	лекція, самостійна робота	усні відповіді, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи, іспит	10%

3.2	здатність бути відповідальним за внесок в роботу команди при вирішенні проблеми	лекція, самостійна робота	усні відповіді, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи, іспит	10%
4	автономність та відповідальність			15%
4.1	самостійність у навчанні та/або професійній діяльності	лекція, самостійна робота	усні відповіді, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи, іспит	15%

7. Схема формування оцінки:

7.1. Форми оцінювання аспірантів/ад'юнктів:

Поточний (модульний) контроль. При вивченні дисципліни "Психологія діяльності в особливих умовах" здійснюється поточний і підсумковий види контролю. На заняттях оцінку аспіранти/ад'юнкти отримують за усні відповіді. При цьому вони повинні аналізувати та давати оцінку психологічним явищам, вміти пояснювати їх з точки зору теорії та практики. Обов'язковими для оцінки знань, вмінь та навичок аспірантів/ад'юнктів із навчальної дисципліни є усі практичні заняття, семінарські заняття.

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль (іспит) проводиться на основі вимог "Інструкції з організації, планування та ведення навчально-виховного процесу", а також "Положення про систему поточного і підсумкового оцінювання знань слухачів і курсантів". Підсумковий контроль може проводитись усно, також у формі тестування.

До підсумкового контролю (іспиту) допускаються аспіранти/ад'юнкти, які виконали усі обов'язкові форми звітності, передбачені робочою навчальною програмою, та отримали позитивні оцінки. Аспіранта/ад'юнкта можна звільнити від складання підсумкового контролю (іспиту) з виставленням оцінки "відмінно" у випадку, якщо його середній бал (середньоарифметична оцінка) за семестр складає не менше 4,01 балів, при цьому аспірант/ад'юнкт виявляв активність на заняттях, відмінно виконав усі види передбачених програмою робіт.

Аспіранта/ад'юнкта, який отримав критичний бал менше 2.6, не розраховувався за заняття, обов'язкові для оцінювання, не виконав індивідуальне завдання (конспект), до підсумкового контролю допускати не можна (він втрачає право на виставлення оцінки за результатами набраних балів).

Підсумковий контроль (іспит) може проводитись як усно (за білетами), так і у формі тестування. Білет складається із двох питань та практичної задачі. Тестування проводиться за тестами, які розроблені предметно-методичною комісією кафедри. Ці завдання дають можливість перевірити, як аспіранти/ад'юнкти засвоїли навчальний матеріал.

На підсумковому контролі за 26–30 (90–100 %) правильних відповідей аспірант/ад'юнкт отримує оцінку "відмінно"; за 21–25 (70–89 %) правильних відповідей – "добре"; за 15–20 (50–69 %) правильних відповідей – "задовільно"; за 0–14 (0–49 %) правильних відповідей – "незадовільно".

Загальна оцінка за підсумковий контроль є сумою середньоарифметичної поточної оцінки за аудиторну, індивідуальну і самостійну роботу аспірантів/ад'юнктів протягом семестру, помноженої на ваговий коефіцієнт 0.8, та оцінки за підсумковий контроль, помноженої на 0.2. Підсумкову оцінку слід визначати за державною шкалою та шкалою ECTS відповідно до наведеної таблиці. У випадку отримання аспірантом/ад'юнктом підсумкової оцінки менше критичного бала 2.51 (FX і F), засвоєння дисципліни йому зарахувати не можна, про що треба зробити позначку у відомості. За рішенням начальника кафедри для нього викладач встановлює індивідуальний строк повторного контролю, але не пізніше початку нового семестру. Якщо після двох спроб аспірант/ад'юнкт жодного разу не набрав критичного бала (2.51), питання про його подальше навчання слід подати на розгляд Вченої ради інституту (факультету).

7.2. Організація оцінювання;

Оцінювання за формами контролю:

	ЗМ	
	<i>Min. – балів</i>	<i>Max. – балів</i>
Виступ на практичному занятті 1	12	20
Виступ на практичному занятті 2	15	25
Виконання аспірантами/ад`юнктами самостійних робіт	9	15

Орієнтований графік оцінювання:

	<i>Орієнтовний період для здійснення відповідної форми оцінювання</i>
Виступ на практичному занятті 1	травень
Виступ на практичному занятті 2	травень
Виконання аспірантами/ад`юнктами самостійних робіт	березень - червень
Добір балів/додаткова контрольна робота та/або доскладання домашніх завдань	червень
Іспит	червень

Розрахунок балів, які аспірант/ад`юнкту отримує при успішній здачі заліку:

	Змістовий модуль	Іспит	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	36	24	60
Максимум	60	40	100

7.3. Шкала відповідності оцінок

Оцінка (за національною шкалою) / National grade	Рівень досягнень, % / Marks, %
Відмінно / Excellent	90-100%
Добре / Good	75-89%
Задовільно / Satisfactory	60-74%
Незадовільно / Fail	0-59%

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекційних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин			
		Лекції	Практичні	Консультації	Самостійна робота
1	Психологія бойового стресу і бойової психічної травми	2			10
2	Методи експрес-діагностики бойового стресу	2			10
3	Методи психологічної профілактики, підтримки і реабілітації учасників бойових дій	2			10
4	Сутність і методи діагностики посттравматичного стресового розладу	2			10
5	Психологічна реабілітація осіб з посттравматичними стресовими розладами методами індивідуальної психологічної допомоги	2			10
6	Методи групової психологічної допомоги у психологічній реабілітації учасників бойових дій	2			10
7	Соціально-психологічна реадaptaція учасників бойових дій	2			12
8	Система реабілітації і реадaptaції учасників бойових дій	2	2		12
9	Особистісне зростання учасників бойових дій як показник ефективності заходів з їхньої психологічної реабілітації і соціально-психологічної реадaptaції	2	2		12
	ВСЬОГО	18	4	2	96

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – **18 год.**

Практичні – **4 год.**

Консультації – **2 год**

Самостійна робота – **96 год.**

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Алещенко В.І. Психологічна реабілітація військовослужбовців з постстресовими психічними розладами: Навчальний посібник / В.І. Алещенко, О.Ф. Хміляр. – Харків: ХУПС. – 2005. – 84 с.

2. Військова психологічна підготовка та реабілітація. – К. : Видавець Олег Філюк, 2014. – 496 с.

3. Мась Н.М. Сім'я учасника бойових дій як суб'єкт відновлення його психічного здоров'я // Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології: монографія. За заг. ред. В.П. Садкового, О.В. Тімченка. – НУ ЦЗУ. – Х.: ФОП Мезіна В.В., 2017. – С. 383-402.

4. Оніщенко Н. В. Екстрена психологічна допомога постраждалим в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти : монографія. – Х.: Вид-во «Право», 2014. – 584 с.

5. Потапчук, Є. М. Теорія та практика збереження психічного здоров'я військовослужбовців : монографія. – Хмельницький : Вид-во Нац. академії Держ. прикордон. служби України, 2004. – 319 с.

6. Сафін, О. Д. Основні підходи до функціонування системи психологічної реабілітації та реадаптації учасників антитерористичної операції / Наука і оборона : журнал. – 2016. – № 1. – С. 24–30.

7. Стасюк, В. Психологічна допомога військовослужбовцям у бойовий та постбойовий період // Психологія і суспільство : журнал. – 2006. – № 2. – С. 137–140.

8. Сучасний стан системи психологічної реабілітації учасників антитерористичних операцій / Н. Сторожук, Н. Мась, В. Покотило // Вісник КНУ ім. Т.Шевченка. Військово-спеціальні науки. – К., 2016. – Вип. 1(34). – С. 34-38.

9. Тімченко О.В. Психологічні особливості «виходу з війни» військовослужбовців та працівників служби порятунку/ Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій: психологічна теорія і практика : монографія / за ред. С.Д. Максименка, С.Б. Кузікової, В.Л. Зливкова. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка. - 2017. – С.201-216.

10. Хуртенко О.В. Метод психологічного дебрифінгу в комплексній системі соціально-психологічної реабілітації учасників АТО // Вісник Національного університету оборони України. - № (46). - К., 2015. - С. 333-338.

Додаткові:

1. Моуди, Р. Жизнь после утраты: как справиться с несчастьем и обрести надежду / Р. Моуди, Д. Аркэнджел ; пер. с англ. Н. П. Бочков ; ред. И. Старых. – К. : София, 2002. – 287 с.

2. Налчаджян А. А. Социально-психологическая адаптация личности. – Ереван, 1988. – 262 с.

3. Семиченко, В. А. Психические состояния. – К. : Магістр-S, 1998. – 208 с.

4. Дж. Холлис. Душевные омуты Возвращение к жизни после тяжелых потрясений. Пер. с англ. В. Мершавки. – М. : Когито-Центр, 2006. – 192 с.

5. Франкл, В. Сказать жизни «Да»: психолог в концлагере. – М. : Смысл, 2007. – 239 с.

10. Додаткові ресурси:

1. Дацков А.В. Психологічні особливості постекстремальної адаптації учасників антитерористичної операції: дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах». – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2017. – 212 с.

2. Кожевнікова В. А. Особливості особистості та поведінкові зміни у осіб, що пережили екстремальні події: дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах». – Харків, 2006. – 186 с.

3. Лесков В. О. Соціально-психологічна реабілітація військово-службовців із районів військових конфліктів: дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах». – Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2008. – 164 с.